

ALFRED LANSING

ENDURANCE

INCREDIBILA CĂLĂTORIE
A LUI SHACKLETON

Introducere de Nathaniel Philbrick

Traducere din engleză și note de Gabriel Tudor

Introducere

Astăzi, la peste 50 de ani de la publicare, cartea lui Alfred Lansing, *Endurance*, este recunoscută drept cea mai elocventă relatare a tentativei eșuate a lui Ernest Shackleton de a traversa pe jos continentul antarctic. Când nava lui, *Endurance*, a fost prinsă și zdrobită între ghețuri în Marea Weddell, în octombrie 1915, principala preocupare a lui Shackleton nu a mai fost cucerirea unui continent, ci salvarea echipajului său, format din 27 de oameni. Din nefericire, peste 1200 de mile marine îi despărteau de cel mai apropiat avanpost al civilizației. Dacă voiau să supraviețuiască, trebuiau să străbată banchizele plutitoare către nord și apoi, de îndată ce gheața începea să se topească, să urce în minusculele lor bărci de salvare și să navigheze cale de alte sute de mile prin dificila Strâmtoare Drake, una dintre cele mai furtunoase întinderi de apă ale planetei. A urmat o experiență chinuitoare, aproape de necrezut, care a durat un an și în timpul căreia Shackleton a dovedit calități care au făcut să fie considerat unul dintre cei mai mari lideri ai tuturor timpurilor.

Desigur, povestea lui Shackleton și a navei *Endurance* conține toate elementele unei istorii senzaționale. Dar cartea lui Lansing reprezintă mai mult decât relatarea iscusită a unei uimitoare aventuri adevărate. Deși rămâne întru totul fidel consemnărilor din acea călătorie, Lansing a reușit să creeze o poveste ce-l transpune pe cititor, ca prin magie, în lumea personajelor sale. Atunci când termini de citit această carte,

știi deja cum e să privești o banchiză care se sfârâmă; o auzi trosnind macabru în jurul tău. Simți aievea înțepăturile, ca mii de ace, ale stropilor sărați și înghețați ai mării, în timp ce de jur împrejur oamenii se agață de bărcuțele lor ca niște coji de nucă legănate de valuri și, în cele din urmă, trăiești senzația de exaltare dată de certitudinea că, după luni întregi de privațiuni și disperare, ești salvat.

La mai bine de o jumătate de secol de la publicarea ei, capodopera lui Lansing încă are o mulțime de cititori devotați. Dar nu întotdeauna lucrurile au stat așa. Când a fost publicată pentru prima oară, în 1959, cartea nu a ajuns pe lista de bestselleruri a cotidianului *The New York Times* și, destul de rapid, a dispărut de pe piață. Abia în 1986, la peste un deceniu de la moartea autorului, volumul a avut publicul numeros de care se bucură și în prezent. Vă voi spune în continuare povestea unui tânăr din Vestul Mijlociu american, pe nume Alfred Lansing, care a scris această epopee despre supraviețuire și navigare. După decenii de relativă obscuritate, cartea lui a ajuns să fie primită cu mult entuziasm de o nouă generație de cititori.

...

Alfred Lansing s-a născut în Chicago, Illinois, în 1921. În 1941 s-a înrolat în Marina Militară a Statelor Unite ale Americii și, ca mulți alți recruți, a fost captivat de *Delilah*, un roman alert despre echipajul unui distrugător din epoca Primului Război Mondial, pe care scenaristul Marcus Goodrich abia îl publicase. Deși puțin citită în zilele noastre, cartea a fost extrem de populară printre tinerii marinari americani, în anii '40. Viitorul romancier James Michener, care s-a înrolat în Marină cam în aceeași perioadă cu Lansing, își amintea mai târziu că romanul „descria cu atâta forță, cu atâta acuratețe întâmplările de pe o navă de luptă, încât am rămas uimit de genialitatea sa”. Indiferent dacă *Delilah* l-a determinat sau nu pe Lansing să devină scriitor, soția lui, Barbara, își amintea mai

târziu că ajunsese de-a dreptul „obsedat” de această carte și, așa cum vom vedea, e posibil ca romanul lui Goodrich să-i fi servit drept sursă de inspirație peste mai bine de cincisprezece ani, când a început să scrie despre expediția lui Shackleton.

Lansing a rămas în Marină timp de cinci ani, fiind decorat cu medalia „Inima Purpurie” pentru vitejia dovedită (Barbara își amintește că soțul ei avea brațele brăzdate de cicatrice de la arsurile suferite atunci când vasul pe care se afla fusese bombardat), după care a studiat jurnalismul la Universitatea Northwestern. Pentru o vreme, a editat un săptămânal în Illinois și, într-un final, s-a angajat la United Press, după care s-a mutat la New York, pentru a lucra ca redactor la *Collier's*¹. Dornic să scape de Manhattan, Lansing s-a mutat în mica localitate Sea Cliff, pe țărmul nordic al lui Long Island, în New York, unde a întâlnit-o pe Barbara, care lucra într-o farmacie. Aceasta mărturisește că pe atunci Lansing era „înalt, vânjos și entuziast, foarte energic și aventuros, genul de scriitor care nu voia decât să se retragă departe de ceilalți și să scrie”. Cei doi o duceau greu cu banii, dar asta nu i-a împiedicat să se căsătorească și să cumpere o casă păraginită, pe care Lansing încerca să o renoveze, în timpul liber pe care-l avea între sarcinile contractate ca jurnalist independent.

Barbara își amintește că, la scurt timp după nuntă, Lansing „a citit ceva ce i-a stârnit interesul” în legătură cu Shackleton și nava *Endurance*. Până atunci, singura lucrare semnificativă despre expediție fusese chiar cartea lui Shackleton, *South* (1919), o relatare pusă pe hârtie cu ajutorul unui scriitor nementionat, ce făcea trimitere la epoca eduardiană a explorărilor eroice. „Străpunseserăm învelișul lucrurilor”, povestește Shackleton după ce descrie cum el și alți doi navigatori au reușit să supraviețuiască unei alunecări pe povârnișul înghețat, aproape vertical al unui munte, ajungând apoi la marginea unui port de baleniere, pe insula Georgia de Sud.

¹ *Collier's Weekly* a fost o revistă americană publicată între 1888 și 1957.

„Îl zăriserăm pe Dumnezeu în toată splendoarea Lui, auziserăm cuvintele Naturii. Atinseserăm cele mai profunde ascunzișuri ale sufletului uman.“ În mod clar, după două războaie mondiale și după publicarea scrierilor lui Ernest Hemingway, venise vremea ca povestea expediției *Endurance* să fie eliberată din chingile prozei pompoase.

Până în 1957, Lansing stabilise deja câteva contacte importante în Marea Britanie, inclusiv cu Alexander Macklin, unul dintre cei cinci participanți la expediție care încă trăiau, precum și cu Margery și James Fisher, autorii unei biografii a lui Shackleton publicată în acel an. Lansing a înțeles că, dacă voia să scrie o carte despre expediție, trebuia să plece în Anglia și să le ia interviuri supraviețuitorilor. La momentul acela, Barbara era însărcinată cu primul lor copil, iar Lansing a decis să amâne călătoria pe care o așteptase cu nerăbdare până după nașterea fiului lor, al cărui nume i-a fost inspirat, așa cum spune Barbara, de porecla cu care Margery Fisher își semna scrisorile: Angus.

Odată ajuns în Marea Britanie, Lansing a străbătut țara în lung și-n lat, realizând interviuri. O bună parte din timp și-a petrecut-o în Aberdeenshire, în Scoția, discutând ore în șir cu Macklin, unul dintre medicii expediției și prietenul apropiat al lui Shackleton. De asemenea, a vizitat Institutul de Cercetare Polară din Cambridge, unde a consultat mai multe jurnale de bord ale expediției. În prefața cărții *Endurance*, Lansing vorbește despre cât de importantă a fost examinarea acestor jurnale pentru procesul de cercetare, descriindu-le ca pe „un amestec straniu, dar minunat de documente afumate de opărișele cu grăsimi de focă, încrețite din pricina umezelii și apoi zvântate“. Dar oportunitatea de a discuta cu supraviețuitorii – care, după cum mărturisește Lansing, „au acceptat să discute cu mine ore întregi, poate chiar zile“ – i-a permis în cele din urmă să creeze „o perspectivă tot atât de realistă asupra evenimentelor, pe cât numai o mărturie colectivă poate oferi“. Pentru Lansing, scrierea cărții a fost un proces de colaborare,

acesta mărturisind că era extrem de mândru de legătura pe care o avea cu supraviețuitorii.

Odată revenit la casa lor din Sea Cliff, își amintește Barbara, Lansing a început „să scrie obsesiv, ore în șir”. Încă de la început, a fost hotărât să evite în lucrarea sa excesele prezente în mărturia lui Shackleton. Într-o scrisoare fascinantă, datată 13 septembrie 1957 și adresată lui Alexander Macklin, Lansing dezvăluia că dorea să spună povestea „cât mai lipsit de patimă cu putință [...]”. De fapt, cred că s-ar pierde o mare parte din valoarea cărții dacă aș lăsa să se strecoare în ea tendințe histrionice”. Speranța lui era să redea evenimentele expediției „din același punct de vedere ca al vostru, cei care ați participat la ea – fără eroism, fără lacrimi, fără lunatici agățându-se de stânci și așa mai departe. Rezultatul final [...] va fi mult mai impresionant dacă cititorii vor înțelege situația așa cum a fost: voi, participanții la expediție, nu erăți superoameni, sfidând primejdiile cu totală detașare sau cu nepăsare nebunească. Cred că erăți cu toții doar niște muritori de rând, aflați în circumstanțe mai degrabă extraordinare”.

Curând, Lansing a început să-și dea seama că numărul mare de jurnale și de interviuri pe care le avea la dispoziție reprezenta o provocare, de vreme ce, după cum îi scria el lui Macklin, „aceiași oameni participând la același eveniment, în același timp, oferă adesea mărturii ușor diferite asupra celor întâmplate”. În „numeroasele rânduri” când mărturiile nu erau concordante, Lansing nu avea altă soluție decât să ia singur o decizie în privința persoanei care avea dreptate sau să aleagă la întâmplare. Asta însemna că probabil Macklin și ceilalți supraviețuitori „vor observa inadvertențele din relatările mele. În această privință, singura mea apărare este că mi-am dat toată silința să fiu cât mai obiectiv”.

Una dintre cele mai mari provocări pentru un scriitor de nonficțiune este să evite folosirea în exces a materialului dobândit cu multe eforturi. O carte grandioasă și memorabilă nu este atotcuprinzătoare, ci extrem, chiar nemilos de

selectivă, concentrându-se asupra celor mai evocatoare și mai relevante momente și eliminând tot ce-ar putea împiedica pasajele cele mai intense să aibă efectul maxim. Acest aspect capătă importanță mai ales în secvența de deschidere a cărților. *Endurance* începe cu o extraordinară descriere a vasului zdrobit de ghețuri.

În paginile scrise de Lansing, *Endurance* devine un animal muribund, prins de forțe uriașe și nemiloase, parcă din ce în ce mai terifiante atunci când autorul redă coborârea lui Macklin și a lui Frank Wild în pântecul „negru ca smoala” al navei contorsionate, pentru a recupera o parte din prețioasa lemnărie. Este evident că Lansing i-a pus întrebări lui Macklin în privința fiecărui detaliu al acestui incident, dar poate că a fost inspirat și de pasajele de început din *Delilah*, romanul pe care-l citise pe vremea când servea în Marină și care începe cu memorabila descriere a distrugătorului, văzut ca o ființă vie, care respiră: „permanent încordat, adesea tremurând [...], o masă teribil de puternică, înveșmântată într-un înveliș gri-albăstrui subțire și fragil”. Lansing a insuflat cărții *Endurance* aceeași senzație de viață înfricoșătoare, evitând însă excesele lui Goodrich. Transpunând cititorul în mijlocul unei scene haotice și tulburătoare, autorul prevestește provocările viitoare și sădește inevitabila întrebare: cum de au ajuns acești oameni într-o asemenea situație disperată?

Abia după ce nava este zdrobită de ghețuri, iar echipajul se retrage în corturi, Lansing îl prezintă pe liderul expediției. „Puțini oameni au purtat vreodată responsabilitatea ce apăsa pe umerii lui Shackleton în acel moment”, notează el. Era în anul 1915. Fără un radioemițător care să transmită mesaje SOS, în condițiile în care războiul tot mai greu din Europa monopoliza atenția întregii lumi, acești temerari se vedeau nevoiți să se descurce doar cu propriile forțe. „Suferința lor era crudă

și terifiantă prin însăși simplitatea ei. Dacă voiau să scape de acolo, trebuiau să se salveze singuri.”

Și așa începe povestea.

...

Endurance a fost publicată în primăvara anului 1959 și s-a bucurat de cronici excelente. Walter Sullivan, care avea o rubrică de cronică de carte în ediția duminicală a ziarului *The New York Times*, descria volumul lui Lansing ca fiind „o experiență literară sfâșietoare și, în același timp, captivantă. Cititorul termină lectura având o credință reînnoită în inventivitatea umană, în dorința aproape neobosită a omului de a supraviețui și, mai presus de toate, în puterea lui de a înfrunta deznădejdea”. Sullivan, care scrisese și el o carte despre explorarea Antarcticii, observa „cât de semnificativ e faptul că a trebuit să așteptăm peste patruzeci de ani ca să avem o relatare completă, bine documentată și obiectivă” a expediției lui Shackleton. Orville Prescott, tot în ziarul *The New York Times*, se întreba cum de reușise Lansing să „adune în *Endurance* atâtea detalii concrete și adesea oripilante. Fără să fi fost acolo el însuși, reușește să le dea cititorilor senzația prezenței la cele relatate”. Și revista *Newsweek* era de acord cu această opinie, susținând că „majoritatea cititorilor aproape că vor simți nevoia să se ferească de atacurile leoparzilor-de-mare, îi vor bombăni pe cei care sforăie atât de tare în apropiere și vor simți gustul mâncării serbede alcătuite din grăsime de focă și inimă de pinguin”. Publicația declara *Endurance* „una dintre cele mai incitante și mai uimitoare cărți”. O cronică nesemnată din ziarul *Times* făcea referire la experiența de ziarist a lui Lansing, sesizând că acesta „manifestă un respect tipic jurnalistic pentru relatarea obiectivă a aventurii unor oameni aflați în primejdie; istoria aceasta te lasă cu răsuflarea tăiată”. Autorul anonim al recenziei din ziarul britanic *Times* considera că principalul atu al cărții este atenția acordată de Lansing

întregului echipaj. „El nu permite personajului complex, veșnic preocupat al liderului să le eclipseze pe celelalte. Cu siguranță, Shackleton este prezent. Dar și tâmplarul, și bucătarul, și pasagerul clandestin prind viață, în carne și oase. Poate că, american fiind, domnul Lansing nu înțelege întotdeauna particularitățile britanice. Uneori, își judecă aspru personajele. Dar, per ansamblu, folosește cum nu se poate mai bine magnificul material pe care l-a avut la dispoziție.”

Una peste alta, *Endurance* s-a bucurat de o serie impresionantă de cronici, numite în industria editorială „recenzii care vând”. Pentru un autor debutant, era o adevărată performanță. Dar, în ciuda faptului că a apărut în selecția „Cartea lunii”, *Endurance* nu a dat semne că va deveni un bestseller peren. În 1959, la doi ani după lansarea pe orbită a satelitului sovietic *Sputnik*, americanii nu erau interesați de oceane dezlănțuite sau de Antarctica, ci de „ultima frontieră” a spațiului cosmic.

După publicarea volumului *Endurance*, Lansing a fost nevoit să-și susțină financiar familia, care se mărise (după fiul său, a mai avut și o fiică), lucrând ca jurnalist și cronicar de carte pentru publicațiile *Time Life* și *Reader's Digest*. Mai multe potențiale subiecte pentru o altă carte au ajuns pe biroul lui, dar Barbara își amintește că niciunul nu a avut „aceeași forță de atracție” precum povestea expediției lui Shackleton. Pe măsură ce anii treceau, Lansing resimțea tot mai mult eșecul de a nu fi scris o a doua carte. Când reporterul revistei *Contemporary Authors* l-a întrebat ce crede despre viața de scriitor, Lansing a răspuns: „Am foarte multe păreri despre lumea scrisului, dar mă tem că niciuna dintre ele nu este publicabilă.” În 1975, lucra ca editor al unui săptămânal din Bethel, Connecticut, când a murit, la doar 54 de ani.

...

În 1986, Kent Carroll, director și editor al nou înființatei edituri Carroll and Graf, a cumpărat drepturile pentru publicarea